

O'QUV-BILUV MOTIVINI SHAKLLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISHNING O'RNI

Buxoro davlat universiteti,
pedagogika kafedrası 1-bosqich doktoranti
Bozorov Vahobiddin

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida o'quv-biluv motivini shakllantirishning asosiy omillari, xususan, pedagoglarning malaka oshirish tizimi orqali kasbiy yondashuvini boyitish orqali erishiladigan ijobiy o'zgarishlar tahlil etilgan. O'quvchilarda bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyojni uyg'otish, ularning o'qishga qiziqishini mustahkamlash, mustaqil fikrlash va o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytirish o'qituvchining kompetensiyasiga bevosita bog'liq. Shu jihatdan, malaka oshirish pedagogik jarayonni modernizatsiya qilishda, yangi metodik yondashuvlarni egallashda muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: o'quv-biluv motivi, malaka oshirish, pedagogik kompetensiya, motivatsiya, ta'lim sifati.

Kirish. XXI asrda inson kapitalini shakllantirishda ta'limning roli tobora ortib bormoqda. Ta'lim oluvchilarning shaxsiy intilishi, o'quvga bo'lgan qiziqishi, motivatsiyasi va ichki ruhiy tayyorgarligi ta'lim samaradorligining asosiy ko'rsatkichlaridandir. Aynan o'quv-biluv motivi – bu o'quvchining bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyoji, o'zlashtirishga qaratilgan ongli harakatlari majmuasidir. O'qituvchilarning o'z ustida ishlashi, pedagogik innovatsiyalarni o'zlashtirishi, dars jarayonini samarali tashkil etishi orqali o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini shakllantirish mumkin. Shu nuqtai nazardan, malaka oshirish dasturlari pedagogik jarayonning strategik tarkibiy qismiga aylanmoqda.

O'quv-biluv motivining pedagogik mohiyati. O'quv motivatsiyasi – bu o'quvchining o'qishga bo'lgan munosabati, uni rag'batlantiruvchi ichki va tashqi omillar yig'indisi sifatida qoraladi. Psixolog L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev, R.M. Ryan va E.L. Deci kabi olimlarning ta'kidlashicha, o'quv jarayonining mazmuni shaxsiy ehtiyoj bilan bog'langanida, ta'lim samarasi yuqori bo'ladi. Bunda o'qituvchi motivatsion muhit yaratib bera oladigan shaxsiy va kasbiy fazilatga ega bo'lishi lozim.

Motivatsiyani shakllantiruvchi omillar:

- darsda mustaqil fikrlashni rag'batlantirish;
- muammoli vaziyatlar yaratish;
- o'yinli, loyihaviy va innovatsion metodlarni qo'llash;
- o'quvchining yutuqlarini tan olish va baholashning shaffofligi.

Malaka oshirishning zamonaviy tendensiyalari. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 12-oktabrdagi PQ-5252-son qarori asosida pedagogik kadrlar malakasini oshirish milliy tizimi yaratildi. Mazkur tizim quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- raqamli pedagogika asoslarini o'rgatish;
- zamonaviy metod va texnologiyalar asosida ta'limni tashkil qilish;
- o'qituvchi shaxsini rivojlantirish, stressga qarshi kurashish, ta'limda psixologik yondashuvlarni egallash.

Malaka oshirish nafaqat yangilikni o'rganish, balki o'z pedagogik uslubini qayta ko'rib chiqish, innovatsion yondashuvlarni amaliyotga joriy etish imkonini beradi.

Empirik tadqiqotlar va tahliliy natijalar shuni ko'rsatadiki, 2024-yil davomida Toshkent, Andijon va Buxoro viloyatlarida 300 nafar o'qituvchi va 800 nafar o'quvchi ishtirokida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari asosida quyidagi kuzatuvlar aniqlandi:

Ko'rsatkichlar	Malaka oshirishdan oldin (%)	Malaka oshirishdan keyin (%)
Motivatsion metodlardan foydalanish	28	76
O'quvchilarni darsda faollashtirish	42	79
O'quvchilarning mustaqil fikrlashi	38	72
O'qishga nisbatan ijobiy munosabat	45	81

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, malaka oshirish orqali o'qituvchi darsda yangi yondashuvlarni qo'llab, o'quvchini faollikka chorlaydi, bu esa o'z navbatida o'quv-biluv motivining kuchayishiga olib keladi.

Nazariy-amaliy asoslangan takliflarni quyidagilarga kiritishimiz mumkin: Pedagoglar malaka oshirish kurslarida quyidagi jihatlarni chuqur o'rganishlari lozim:

1. **Motivatsion psixologiya asoslari;**
2. **Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi;**
3. **STEM yondashuvi va loyiha asosida ta'lim;**
4. **Gamifikatsiya, kouching va mentorlik texnologiyalari.**

Shuningdek, malaka oshirish modullari o'qituvchilarning o'z-o'zini tahlil qilish, darsni videoga yozib o'z uslubini baholash, jamoaviy tahlillarni o'tkazish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar bilan boyitilishi kerak.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o'qituvchining malaka oshirishi – bu shunchaki kasbiy majburiyat emas, balki ta'lim sifatini oshirishning muhim strategik omilidir. Ayniqsa, o'quvchilarda o'quv-biluv motivini shakllantirishda o'qituvchining zamonaviy yondashuvlarga ega bo'lishi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu boisdan, pedagoglar malaka oshirishni o'z kasbiy rivojlanishining ajralmas qismi sifatida ko'rishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
2. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54–67.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 12 октябрдаги PQ–5252-сонли қарори.
4. Karimova, N. (2023). Motivatsiyani shakllantirishda ilg'or metodlardan foydalanish. *Ta'lim va innovatsiyalar*, 4(2), 87–91.
5. Mavlonova, R. (2022). Pedagogik kompetensiyalar va malaka oshirish: muammo va yechimlar. *O'zbekiston pedagogik jurnali*, 1(3), 20–25.